

פרשת חקת תשע"ח

פנינים מרבינו האור החיים הקדוש

פסח, לפי שבעת ההיא עדיין לא היתה קיימת מציאות כזאת של "טומאת מת" אלא כולם היו טהורים.

הסבר צורת התפשטות הטומאה ע"י נגיעה במת וביאור ההבדל שבין ישראל לעכו"ם בזה – חילוק יסודי בין סוגי טומאה שונות בביאור הטעם שאין דיני טומאה נוהגים בעכו"ם

הנה כשאיש מישראל נוגע במת הוא נטמא עם "טומאת מת", כי הטומאה הנמצאת על גופו של המת מתפשטת אליו ומטמאתו. והנה יש להסתפק בצורת התפשטות הטומאה על ידי הנגיעה במת – באיזה אופן מתפשטת הטומאה מן המת אל האדם הנוגע בו: האם הטומאה מתפשטת אל הנוגע, מצד עצם 'מעשה הנגיעה' בגופו של המת. דהיינו שעצם הנגיעה בהטומאה [בגוף המת הטמא], היא זאת שמביאה עליו את הטומאה או שמא הנגיעה הוא רק **אמצעי** שעל ידו מתאפשר להטומאה להתפשט עליו. דהיינו שבנוסף לעצם מעשה הנגיעה, קיימת עוד סיבה חיצונית שבזה תלויה התפשטות הטומאה מהגוף של המת אל האדם הנוגע בה.

והנה מדברי האוה"ח משמע כהצד השני הנ"ל, שהתפשטות הטומאה אל האיש הנוגע במת, לא נעשית מצד עצם מעשה הנגיעה בלבד, אלא היא תלויה גם בעוד דבר נוסף וכמו שיתבאר.

דהנה הרמב"ם פסק, שאין העכו"ם נעשה טמא מת. וזה לשון הרמב"ם (הל' טומאת מת פ"א ה"ג): "הגוי אינו נעשה טמא מת אלא גוי שנגע במת או נשאו או אהיל עליו הרי הוא כמי שלא נגע. למה זה דומה לבהמה שנגעה במת או אהילה על המת". וצריך להבין את הטעם שיש חילוק והבדל בין איש מישראל הנוגע במת – שהוא נטמא ע"י נגיעתו, לעכו"ם הנוגע במת שאינו נטמא על ידי נגיעתו.

ומבאר האוה"ח שההסבר בזה מיוסד על הבנת אופן התפשטות הטומאה מן המת אל האיש הנוגע בו. והאוה"ח מבאר, שכוחות הטומאה הדבוקים לגופו של המת, רוצים לצאת ממקומם ולהתפשט גם אל שאר מקומות נוספים. אמנם כל זמן שאדם חי לא נוגע בגוף המת [או מאהיל עליו (במת מישראל)], כוחות הטומאה הללו אינם יכולים לצאת מגוף המת – להתפשט ולהתדבק באדם הנמצא עדיין בחיים. אולם כשאדם חי בא ונוגע בגוף המת, על ידי זה ניתן לכוחות הטומאה הללו, יכולת ואפשרות להתפשט ולהידבק לגופו של האדם החי שנגע בהם.

ומסביר האוה"ח, שבשעה שעכו"ם בא ונוגע בגופו של המת, אין לכוחות הטומאה הללו שום רצון ותאוה, להתפשט ולהתדבק בו. ולכן אין העכו"ם נטמא בטומאת מת ע"י נגיעתו במת, מכיון שאין כוחות הטומאה - שעל גוף המת - נאחזים ונדבקים בו כלל.

אמנם כשאיש מישראל נוגע בגוף המת, מיד מתפשטים ומתדבקים בו הכוחות הנמצאים על גוף המת. לפי שהכוחות הטומאה מתאווים מאד להידבק לגופו של איש מישראל הנמצא בחיים – הרבה יותר מתאוותם להתדבק לגופו של איש מישראל שמת.

וההסבר לכל זה הוא, משום שכוחות הטומאה מתאווים להידבק אל הקדושה. וכפי מה שתתרבה הקדושה, כן כפי זה, תגדל ותתרבה תאוותם להידבק אל המקום ההוא. ולפיכך עכו"ם שנוגע במת אינו נטמא כלל, משום שאין כוחות הטומאה מתדבקים בו, כיון שאינם מתאווים להידבק ולהתפשט אליו כלל וכלל.

אמנם כשאיש מישראל נוגע בהם, הוא נטמא ב"טומאת מת", משום שכוחות הטומאה שעל המת מתדבקים ונאחזים בו – כיון שהם מתאווים מאד להתדבק בהקדושה הנמצאת בגופו של איש מישראל הנמצא בחיים. כי בגופו של איש מישראל החי, מצויה הרבה יותר קדושה ממה שנמצא בגופו של איש מישראל שמת. לכן כוחות הטומאה מתרצים לעזוב את

בעת שבנ"י היו במצרים אם איש מישראל נגע במת הוא לא נטמא בטומאת מת

הנה בענין הקרבן פסח, נאמרו בתורה כמה דינים והלכות לבאר מי הם האנשים שיכולים לקיים את מצות קרבן פסח. בפרשת בא כתיב "כל בן נכר לא יאכל בו" (שמות יב מג), וגם כתוב שם (פסוק מח) "וכל ערל לא יאכל בו". ובפרשת בהעלותך (במדבר ט א-ד) מבואר שאיש שנטמא למת אינו יכול לקיים מצות קרבן פסח.

הרי שמבואר בתורה שבכדי לעשות קרבן פסח צריך האדם - שבעבורו נשחט הקרבן - להיות מהול, טהור מטומאת מת, ואיש שאינו עובד עבודה זרה [-כי 'בן נכר' פירושו, אדם "שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים, ואחד גוי ואחד ישראל מומר במשמע" (רש"י שמות שם, בשם המכילתא)].

אמנם כל הדינים הללו נאמרו במפורש רק לענין "פסח דורות" – הקרבן פסח שנעשה מהזמן שבני ישראל יצאו ממצרים ועד סוף כל הדורות. אולם לענין הקרבן פסח שבנ"י הקריבו במצרים, יש לשאול, האם נהגו גם בו, כל הדינים הללו.

ומבאר האוה"ח (י ב, ו) "וע"א אוה"ח שמות יב א) שבמדרש מבואר שגם לענין "פסח מצרים" הוזהרו בני"י למול את עצמם ולהיבדל מעבודה זרה. וזה לשון האוה"ח: "**כשצוה ד' פסח במצרים הקפיד ד' על שני דברים: האחד, דין ערל, וצוה למול כאומרים ז"ל** (שמו"ר יז א) **בפסוק ואעבור עליך וגו' [ואומר לך בדמיון חיי ואומר לך בדמיון חיי] (יחזקאל טז ו) – דם פסח ודם מילה. והשני על דין 'בן נכר' שאמרו ז"ל** (שמו"ר טז ב) **בפסוק 'משכו וקחו לכם' וגו' (שמות יב כא), משכו ידיכם מעבודה זרה, שבוה יצאו מכלל בן נכר'.**

[ובאמת שבהמכילתא (פרשת בא) מבואר, שדבר זה מתבאר מגוף הפרשה שבו נאמרו הדינים הללו של 'כל בן נכר לא יאכל בו, וכל ערל לא יאכל בו'. שהרי התנאים שבמכילתא, דורשים מהפסוקים שנאמרו בפרשה ההיא, שהדינים הללו נאמרו מתחילתם הן לענין פסח דורות והן לענין פסח מצרים (אוה"ח שמות יב א)].

אמנם לענין הדין שטמא מת לא יכול לקיים מצות קרבן פסח, "לא מצינו שהקפיד ד"ז בזה לענין פסח מצרים. לפיכך שואל האוה"ח למה לא צווה ד' אותם להיזהר מטומאת מת ולהיטהר מטומאתם לפני שהם יעשו את הקרבן פסח במצרים. "והגם שמצינו (פסחים עט). **שהפסח בא בטומאה בנטמא בציבור, עם כל זה ה"ד יכול לצוות קודם שיהרו מטומאת מת ולעשות משה אפר פרה ואין מעצור לד' לעשות רצונו יתברך**". (עי' גיטין ס: וברש"י שם, שרק בשנה השנייה לצאתם מארץ מצרים, שרפו בני"י פרה אדומה לטהרתם).

ומתירץ האוה"ח, שהסיבה שד' לא לימדם על ענין טומאת מת בנוגע להקרבן פסח שנעשה במצרים, הי' משום שלא היתה קיימת עדיין בעת ההיא מציאות כזאת של "טומאת מת". כי אפילו אם איש מישראל הי' נוגע במת, הוא לא הי' נטמא כלל וכלל. לפי שענין טומאת מת רק נתחדש בעת קבלת התורה. לפיכך לא הי' שום צורך ללמד לבני"י את דיני טומאת מת השייכים לעשיית הקרבן פסח, משום שבעת שהותם במצרים עדיין לא היו ההלכות הללו נוגעים להם להלכה למעשה. [וכל דיני טומאת מת המבוארים בתורה לא התחילו עד לאחר מתן תורה. (וכן מה שמבואר בפרשת בהעלותך בענין האנשים שהיו טמאי מת ולא יכלו להקריב את הקרבן פסח, כל זה לא אירע עד לאחר מתן תורה)].

והסבר הדברים הוא, משום שרק לאחר התקדשות בני ישראל באמצעות קבלת התורה, התחילו כוחות הטומאה - הדבוקים בגופו של המת - להתאוות להידבק באיש מישראל. אולם לפני מתן תורה לא נתאוו כוחות הטומאה הללו להידבק לאיש מישראל שנגע במת ולפיכך לא נתפשטה הטומאה עליו ע"י נגיעתו במת, והוא נשאר בטהרתו. (יסוד זה מבואר להלן באריכות בקטע 'הסבר כו' בעכו"ם עיי"ש). לכן לא הי' שום צורך להזהיר וללמד את בני"י במצרים על אודות דיני טומאת מת השייכים להקרבן

אולם האוה"ח שואל, למה הגדירה התורה את פרשת טהרת הטמא מת, עם תואר כזה של "חקת התורה". והרי ענין הטהרה מטומאת מת, וסדר שריפת הפרה אדומה, אינם דבר כללי הנוגע לכל התורה כולה, אלא הם רק הלכות פרטיים השייכים לאנשים שנטמאו בטומאת מת בלבד, ואם כן למה כינתה התורה את ההלכות הללו עם התואר הכללי של "חקת התורה" – המורה על השתייכותה של מצוה זו לכל התורה כולה.

וזה לשון האוה"ח: **"זאת חקת התורה. צריך לדעת למה כינה למצוה זו שם כללות התורה, שהי' לו לומר 'זאת חקה' וגו' או 'זאת חקת הטומאה' או 'חקת הטהרה' כדרך אומריו (שמות יב טו) 'זאת חקת הפסח'."**

ומתוך האוה"ח: **"ובדרך רמז, ירצה באומריו 'חקת התורה', שאם יקיימו מצוה זו – הגם היותה חוקה בלא טעם, מעלה עליהם הכותב כאילו קיימו 'התורה אשר צוה ד' לאמר', כי קיום מצוה בלא טעם יגיד הצדקת האמונה (עי' שערי תשובה לרבינו יונה א ו) והסכמת הנפש לקיים כל מצוות הבורא (עיין שם, שער ב ב, וזה לך האות) [-קיום מצוה שהיא חוק הוא ראייה לזה]."**

דהיינו שכוננת התורה באומרה 'זאת חקת התורה אשר צוה ד' לאמר', הוא, שאם האדם מקיים את המצוות הפרטיים המוגדרים כ"חוק" – מצוות בלא טעם גלוי וידוע לנו – נחשב הדבר כאילו הוא קיים גם את שאר מצוות "התורה אשר צוה ד' לאמר".

והטעם לזה הוא, משום שכשהאדם מקיים מצוה כזאת – אע"פ שאין טעם המצוה ידועה לו, הרי שהוא מגלה דעתו בעשייה זו, שהסיבה היחידה שבגללה הוא מקיים ועושה את כל המצוות, היא אך ורק משום שד' יתברך צווה אותנו לעשותם – ולא משום שהוא בחן כל מצוה ומצוה והסכים בדעתו, שמצד שכל האדם נכון וראוי לאדם לקיים את כל המצוות.

ואם כן בנוגע לאיש כזה, לא קיים בכלל שום חשש, שמא הוא לא יסכים לקיים איזה שום מצוה מסויימת – שהוא לא מבין כראוי או מסכים לענינה (ח"ו, לפי דעתו הקלושה), שהרי קיום המצוות של האיש הזה אינו מבוסס על הבנת שכלו בטעמי המצוות, אלא כל עבודתו מסובבת ומיוסדת רק על יסוד אחד: לקיים את רצונו יתברך – "לעשות רצונך אלקי חפצתי".

לפי"ז נמצא מבואר שבאמצעות קיום מצוה המוגדרת כ"חוק", האדם מגלה את דעתו לכל, שהוא מוכן ומזומן, ומקבל על עצמו לקיים את כל הרמ"ח מ"ע שציוונו הבורא יתברך. לפיכך האוה"ח כותב, שעל ידי קיום מצוה "חוקית", נחשב הדבר לאדם כאילו הוא קיים את כל התורה כולה. לפי שע"ז שהאדם מקבל על עצמו לעשות את כל מצוות התורה, נחשב לו כבר מעכשיו כאילו הוא קיים אותם, וכמו שאמרנו חז"ל הקדושים (מכילתא בא ב כח, הובא ברש"י שם יב כח): "מכיון שקיבלו עליהם, מעלה עליהם הכותב כאילו עשו" (לשון רש"י ורבינו יונה הנ"ל).

[אמנם באמצעות קיום שאר המצוות – שאינם מצוות חוקיים, אין הוכחה שהאדם המקיימם מקבל על עצמו לקיים את כל מצוות ד'. שהרי מצד עשייתו את המצוה אין ראייה א': **"הצדקת האמונה"** (ויבן עפ"ד רבינו יונה שער א ו ואכמ"ל בזה). ב'] **"להסכמת הנפש לקיים כל מצוות הבורא"**, כי שמא הוא מקיים מצוה זו אך ורק משום שהוא מבין את טעמה, ושכלו מסכים ע"ז לענינה של עשיית מצוה זו. ואכמ"ל.

הערה: הנה אע"פ שהאוה"ח (יט ב) כותב ש"העושה מצוה בלא ידיעת טעמה וסודה נחשבת המצוה כגוף בלא נשמה", אין כוונת האוה"ח לומר ש"סיבת" עשיית המצוות צריכה להיות מיוסדת על הבנת טעמי המצוה, אלא כוונת האוה"ח היא ש"צורת" עשיית המצוה תהא באופן כזה שהאדם ידע את טעמי המצוה, כוונותיה, וסודותיה. (וע"ע בזה בדברי האוה"ח בפרשת בחקתי, כו ג אופן לג).

גוף המת בכדי להיאחז ולהידבק אל גופו החי של איש מישראל, שנגע בהם. (ואכמ"ל בביאור הטעם שכוחות הטומאה מתאווים להידבק אל הקדושה).

ומבואר מדברי האוה"ח, שאין המשכת הטומאה נעשית מצד עצם מעשה הנגיעה בגופו של המת, אלא הנגיעה במת הוא רק **אמצעי** שעל ידו **מתאפשר** להטומאה להתפשט אל האיש הנוגע בגוף המת. ולפיכך כשעכו"ם נוגע במת אין הטומאה מתפשטת עליו כלל וכלל – ולא רק שאין "דיני" הטומאה נוגעים אליו, וכמו שיתבאר.

דהנה הסבר הדברים, באופן יותר מבורר, הוא כך: דהנה לענין טומאת זיבה, מבואר מתוך דברי האוה"ח (ויקרא טו ב), שאע"פ שאין "דיני" טומאה זו נהגים אצל העכו"ם, מכל מקום עצמיות טומאה זו מתפשטת גם עליהם. והסיבה שאעפ"כ "דיני" הטומאה אינם נהגים בהם למעשה, הוא משום שהם בגדר של "אין שוטה נפגע" (שבת יג). דהיינו שאין הטומאה הזאת - המתפשטת עליהם - פועלת שום שינוי בהם מכיון שגם בלא תוספת טומאה זו כל **"נפשם וגופם טמא"** (לשון האוה"ח שם יב א).

ומדברי האוה"ח הללו מבואר, שלענין טומאת זיבה, עצמיות הטומאה מתפשטת גם על העכו"ם אלא שהיא לא פועלת בהם שום שינוי, ומטעם זה אין "דיני" טומאה זו נהגים בהם.

אמנם לענין טומאת מת, מבואר מההסבר הנ"ל של האוה"ח, שהכוחות הטומאה שעל המת אינם מתפשטים בכלל אל גופו של העכו"ם הנוגע במת. ולפי"ז הטעם ש"דיני" טומאת מת אינם נהגים בעכו"ם, אינו משום שהם בגדר של "אין שוטה נפגע" (-שהטומאה שחלה עליהם לא פעלה בהם שום שינוי לרעה), אלא הוא משום שהטומאה לא נתפשטה עליהם כלל וכלל. ודו"ק.

ומתוך דברי האוה"ח הללו אנו למידים, שגם לענין איש מישראל, אין הטומאה שעל המת מתפשטת אליו מצד עצם 'מעשה הנגיעה' שלו. אלא נגיעתו במת היא רק **אמצעי** להתפשטות הטומאה. כי מעשה הנגיעה במת היא רק נתינת **אפשרות ויכולת** להתפשט על האיש הנוגע בה. ומכיון שנגיעתו של איש מישראל קיימת גם סיבה חיזונה נוספת שבגללה רוצים כוחות הטומאה להתפשט אליו (-קדושתו), לכן כשאיש מישראל נוגע במת בוחרים כוחות הטומאה, שעל המת, להתפשט עליו ולהידבק בו (-הן בגופו והן בגופו וכמוש"כ האוה"ח, ויקרא ז כ, עיי"ש).

[הערה: והנה בנוגע לטומאת לידה והשפעת טומאת המאכלות אסורות על העכו"ם, נראה לומר, שהאוה"ח יסבור שהם דומים בזה לטומאת זיבה. לפי שכל הענינים הללו שווים בענין זה, שבמציאות הדברים הם יוצאים או נכנסים לעצם גוף האדם. לפיכך מסתבר לומר שהטומאות הללו באמת מתפשטות לתוך גופו של העכו"ם, אלא שמשום שאין שוטה נפגע לא נהגים בהם "דיני" טומאות אלו.

אמנם ענין זה עדיין טעון ביורו. [עי' אוה"ח (ויקרא יב ב) לענין טומאת לידה בעכו"ם. ואציין שמשלשון האוה"ח (שם יא כט) קצת משמע (דלא כמוש"כ) דגדר טומאת המאכלות אסורות אצל העכו"ם שוה ודומה לגדר טומאת המת שלו – שהטומאה מתפשטת אליו כלל. ועיין. וע"ע בלשון הרמב"ם הנ"ל (הל' טומאות מת פ"א ה"ג) ואכמ"ל בזה].

באמצעות קיום מצוה חוקית נחשב כאילו קיים האדם את כל התורה כולה וההסבר בזה

"וידבר ד' אל משה ואל אהרן לאמר. זאת חקת התורה אשר צוה ד' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה על כו'. נגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים כו'. והזה הטהר על הטמא ביום השלישי וביום השביעי כו" (ט א-ב, יא. יט). ומבואר שהאיש שנטמא בטומאת מת, צריך שיזו עליו מאפרה של הפרה אדומה.

הגליון הזה נתנדב	הגליון הזה נתנדב לע"נ איש נעים הליכות, שריד	הגליון הזה מוקדש
לע"נ האשה הצדקנית שהיתה תמיד בשמחה, ושם ד' שגור בפיה, מרת אסתר ב"ר שלום ז"ל	לדור ישן, הרה"ג ר' אלחנן בן הרב פריץ זצ"ל, נפטר שב"ק כ"ג סיון תשע"ז	לע"נ מרת בריינא זלאתא ב"ר ראובן יצחק ז"ל, נפטרה כ"ז סיון תשע"ז

י"ו ע"י מכון פניני אור החיים לתקינים והערות נא לפנות למייל: peninei.ohrhaichaim@gmail.com או בטל: 0360-300-845

נא לא לעיין בשעת התפלה וקריאת התורה